

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ ДИТИНИ

Інна В'ячеславівна ЗАЙЦЕВА-КАЛАУР,

*канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри
цивільного права і процесу Західноукраїнського
національного університету*

Ірина Юріївна ЯТЧИШИНА,

*студентка другого курсу юридичного факультету
Західноукраїнського національного університету*

У XXI столітті забезпечення захисту прав дитини належить до глобальних проблем, у вирішенні яких зацікавлена уся світова спільнота. Молодому поколінню належить визначальна роль у гарантуванні життєздатності суспільства та прогнозуванні його розвитку. З огляду на це, повне та всебічне формування особистості дитини, створення всіх необхідних умов для реалізації та захисту її прав та свобод, як для найперспективнішої частини населення – пріоритетне завдання будь-якої сучасної демократичної та правової держави.

Розвиток світового суспільства дає підстави стверджувати, що основним фактором регулювання відносин є міжнародні акти, які самі по собі виконують роль стабілізатора існування людства. Одними із найважливіших є міжнародно-правові документи у сфері захисту прав людини. Вони відіграють важливу роль у формуванні суспільної свідомості і практики захисту прав і свобод дітей.

Міжнародна система захисту прав людини пройшла декілька етапів розвитку. Початком правової діяльності в галузі захисту прав дитини можна вважати створення Міжнародного союзу захисту дітей у 1923 році. Союз розробляє і затверджує перший міжнародний акт – Декларацію прав дитини, яка увійшла в історію як Женевська декларація (1924р.). Вона включала п'ять основних принципів і відіграла важливу роль у створенні атмосфери боротьби за права дитини. У даному міжнародному акті вперше було порушено питання про зобов'язання держав встановлення обов'язкової освіти для дітей як майбутнього розвитку людства, заборону примусової дитячої праці.

Особливістю другого етапу є підвищення ефективності стандартів, які були встановлені шляхом застосування міжнародних процедур і механізмів. Важливим кроком у розвитку цього питання було проголошення правових і соціальних принципів щодо захисту прав дітей в Декларації прав дитини, прийнятій ООН у 1959 році [5]. Основним меседжем Декларації є: «Людство зобов'язане давати дитині все краще, що воно має».

Декларація прав дитини охоплювала не лише життєво-необхідні потреби дитини, але й її потреби у любові та взаєморозумінні; наголошувала на необхідності зберігати єдність сім'ї, до- та післяпологової допомоги матері і дитині, проголошувала право на ім'я і національність. Окрім того, даний міжнародний акт передбачає обов'язкову і безкоштовну початкову освіту, право дитини на гру і творчість, забороняє дитячу працю до певного віку [3].

Декларація 1959 р. стала основою для створення Конвенції про права дитини. У 1978 р. польський уряд запропонував Комісії ООН з прав людини розглянути первісний проєкт, підготовлений на основі цієї Декларації. У той час були сподівання, що його ухвалять у 1979 р., адже цей рік оголошений Міжнародним роком дитини. Однак комісія прийшла до висновку, що текст потребує більш поглибленого і детального розгляду [1]. Робоча група досягла консенсусу щодо остаточної версії незадовго до засідання Генеральної Асамблеї ООН. 20 листопада 1989 р., у 30-ту річницю Декларації 1959 р., було прийнято Конвенцію про права дитини.

У Преамбулі до Конвенції про права дитини зазначається: «Необхідність в особливому захисті дитини була передбачена в Женевській декларації прав дитини 1924 і Декларації прав дитини, прийнятій Генеральною Асамблеєю 20 листопада 1959 року, та визнана в Загальній декларації прав людини, у Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (зокрема, у статтях 23 і 24), у Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (зокрема, у статті 10), а також у статутах і відповідних документах спеціалізованих установ і міжнародних організацій, що займаються питаннями благополуччя дітей» [4].

Статті Конвенції ООН про права дитини, умовно можна розділити на три основні частини. Частина I включає ст.ст. 1-41, які окреслюють права дитини і обов'язки держав-сторін, які ратифікували Конвенцію. Частина II складає ст.ст. 42-45 та визначає методи отримання інформації про зміст Конвенції та можливість контролю за її виконанням. Частина III розкриває процедуру ратифікації документа та його відкликання у разі необхідності, тобто повідомлення тих чи інших держав про розірвання договору між ними і ООН.

Аналізуючи Конвенцію про права дитини, неможливо виокремити окремі основні права дитини, адже це буде суперечити духу Конвенції, яка не визнає ієрархії у правах, їх також не можна відокремлювати одне від одного, адже вони взаємопов'язані.

Метою цієї Конвенції є встановлення стандартів захисту дітей від зневаги та образ, з якими вони стикаються певною мірою щодня в усіх країнах. У ній беруться до уваги різні культурні, політичні та економічні особливості держав, що є дуже важливим фактором [2].

Відповідно до Конвенції (ст. 42-45), контроль за її впровадженням та виконанням основних положень покладено на Комітет із прав дитини. Першочерговим завданням Комітету є оцінити прогрес, досягнутий державою-учасницею у процесі імплементації Конвенції ООН про права дитини. Протягом двох років із дня ратифікації Конвенції, а надалі – кожні 5 років держави-учасниці повинні систематично звітувати Комітетові про права дитини в їх країнах.

З вище викладеного, можна зробити висновок, що міжнародна спільнота формувала стандарти забезпечення й захисту прав дитини протягом тривалого часу. Початком правової діяльності в галузі захисту прав дитини слід вважати перший міжнародний акт – Декларацію прав дитини, яка ввійшла в історію як Женевська декларація (1924р.). Не менш важливими правовими актами в галузі захисту прав дитини є Загальна декларація прав людини (1948 р.), Декларація прав дитини (1959 р.). Але основним документом, у якому прописані основні принципи та викладено широкий перелік прав,

включаючи особисті права і свободи дитини, є Конвенція про права дитини, яку міжнародна спільнота умовно називає - Всесвітня Конституція прав дитини.

У підсумку, слід зазначити, що ратифікована Україною у 1991 році Конвенція ООН про права дитини є основоположним міжнародним документом, що визначає головні вектори роботи держави у сфері охорони прав дитини. Україна вже виконала низку міжнародних зобов'язань, у тому числі, більшість рекомендацій Комітету ООН з прав дитини. Зокрема, прийнято суттєві зміни до Сімейного кодексу України та ряду законів, удосконалено механізми попередження жорсткого поводження з дітьми, організації надання допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Протягом останніх років схвалено більше 15 стратегій і різних концепцій, які визначають основні вектори руху в різних сферах, у тому числі, життя дітей. Заходи передбачені цими документами повинні реалізовуватись до 2030 року. Міністерством соціальної політики за підтримки ЮНІСЕФ розпочато роботу над розробкою єдиної Національної стратегії у сфері забезпечення прав дітей.

Список використаних джерел:

1. Анісімова М.Ф. Основні міжнародно-правові механізми захисту прав дитини. *Міжнародні засоби захисту прав та свобод людини і громадянина: матеріали Всеукраїнського науково-практичного круглого столу*, м.Ірпінь, 2018. С.9-12.

2. Гварамія Л.Л. Захист прав дитини у міжнародних конвенціях та деклараціях. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського* : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8–9 лист. 2013 р.). Одеса, 2013. С. 189-192.

3. Декларація прав дитини: Прийнята резолюцією 1386 (XIV) Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 року.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_384#Text

4. Конвенція про права дитини: Ухвалена ГА ООН від 20 листопада 1989 р. Набула чинності для України 27 вересня 1991 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021

5. Череватова Т.В. Формування та розвиток міжнародної системи захисту прав дитини. *Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П. Є. Казанського* : матеріали четвертої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 8–9 лист. 2013 р.). Одеса, 2013. С. 192 – 194.